

29. rahvusvaheline huumorikonverents Montrealis

10.–14. juulini 2017. aastal toimus Kanadas Montreali Quebeci Ülikoolis Rahvusvahelise Huumoriuurimise Seltsi (International Society for Humor Studies = ISHS) 29. aastakonverents (koduleht <https://ishs-2017-montreal.uqam.ca/en/home/>, peakorraldajad Montreali Quebeci Ülikooli professor Jean-Marie Lafortune ja Londoni Bruneli Ülikooli komöödiauuringute keskuse teadur-järel doktor Christelle Paré). Huumorikonverentsi võrustajaks sobis Montreal iseäranis hästi – teatavasti just selles linnas toimub rahvusvaheliselt tuntud komöödiafestival Just For Laughs.

Iga-aastasele akadeemilisele foorumile kogunevad eri valdkondade teadlased, kelle uurimisteemad on tihedalt põimunud huumori eri aspektidega. Nii nagu tavaliselt, oli ka seekordne konverents väga tugevalt interdistsiplinaarne. Kokkusaamiste üks eesmärke ongi aidata leida ühist keelt huumori uurimisega tegelevatele kardinaalselt erinevate arvukate erialade esindajatel (lingvistidel, folkloristidel, majandus- ja sotsiaalteadlastel, psühholoogidel, ajaloolastel, meditsiiniteadlastel) ning arendada sarnaseid mõistete definitsioone ja ühist metodoloogiat.

ISHS president Delia Chiaro avasõnavõttu resümeerides on huumoriuurijatel lihtsad põhiküsimused: kust tuleb ja kuidas töötab huumor, miks on seda üldse vaja. Vastused võivad pakkuda aga väga põnevaid avastusi ja lahendusi, mida rikastavad eri valdkondade uurimisküsimused.

Konverentsi siduvaks raamiks võib pidada Bruneli Ülikooli sotsioloogia- ja kommunikatsiooniteadlase Sharon Lockyeri tunnetusteoreetilist ja huumoriuurimist seadustavat avaettekannet, mis oli elegantne ja üldistav sissevaade senisesse huumoriuurimisse, positioneerides huumoriuurimist humanitaaruuringute väljal. 1970. aastate psühholoogiline koolkond pani huumoriuurimisele aluse, kuid nüüdisajal väärrib esiletõstmist just teadlaste interdistsiplinaarne koostöö (nt folkloristide võimuses on pika aja vältel kogutud materjali varal kinnitada või ümber lükata nähtuse stabiilsed/ebastabiilsed jooned). Lihtsustatult tõi Lockyer välja kolm põhjust, miks huumorit tõsiselt uurida: 1) huumor on olemuselt kõike muud kui triviaalne, 2) huumor pole tõsiduse otsene vastand, 3) huumori tõsiseltvõtmine ei ole antihuumor. Kuigi tänapäeval huumoriuurimises kui eraldiseisvas distsipliinis veel doktorikraadi ei kaitsta ja huumor on teiste teadusharude uurimisobjekt, on suuresti just Rahvusvahelise Huumoriuurimise Seltsi teene olnud rahvusvaheliste huumori suvekoolide ellukutsumine, huumoriantsüklopeediade ja rahvusvaheliste publikatsioonide väljaandmise algatamine.

Viie päeva jooksul oli programmis umbkaudu 170 ettekannet, mis toimusid temaatilistes paralleelpaneelides ja -seksioonides. Mitme päeva vältel toimusid eraldi nt Rahvusvahelise Huumori Filosoofia Assotsiatsiooni paneelid, milles süveneti põhjalikumalt huumori ja nalja filosoofilistesse vaatenurkadesse. Eraldi sisupaneelid olid pühendatud pärsia huumorile, huumorile ja meediale, huumori ja kirjanduse seoste (nt naljade kasutusalaadele kirjanike loomingus), huumori ja kunsti seoste (nt karikatuurides, fotograafias, kujutavas ja videokunstimis). Pikemalt lahati huumori ja soouurimise kokkupuutealasid, nii nais- kui ka meesuurimise vaatenurgast, samuti huumorit (sotsiaal)meedias. Eraldi konverentsipäev oli pühendatud poliitilise huumori uurimise võimalustele, päeva alguses toimunud plenaarseksioonid olid püünel hilisminevikus

ISHS 30. astakonverents toimub Tallinnas, peakorraldaja on Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna vanemteadur Liisi Laineste. Piret Voolaiu foto 2017.

aset leidnud sündmuse järgne päevakajaline huumor, nt Brex(sh)iti naljad (Delia Chiaro), Lõuna-Aafrika Vabariigi presidendi Jacob Zuma portreeterimine mitmesugustes naljažanrites karikatuurist püstijalakomöödiani (Debra Aarons), viited tabuteemadele USA 45. presidendi Donald Trumpi sõnavõttudes (Chiara Bucharia), kineetiline ja memeeiline “lahinguväli” USA presidendivalimiste aegu Trumpi portreeterivates internetimeemides (Anthony Mitzel). Eriti poliitilistes ja ideoloogilistes seostes on huumor demokraatlik

vorm teatud nähtuste kohta hinnangute andmiseks.

Eestis esindas seekord neli teadlast. Liisi Laineste tegi ettekande transkultuurilise huumori paneelis, mida juhatas Montreali Quebeci Ülikooli kommunikatsiooniteaduste professor Jean-Marie Lafourtune. Ettekande analüüs põhines etniliste naljade ja globalisatsiooni seostel. Pika aja vältel kogutud eesti naljad osutavad selgesti, kuidas ühiskondlikud ja kultuurilised muutused kajastuvad ka nt eesti koolilaste naljategevlastes. Globaliseerumine on avaldanud oma mõju põgenike-teemaliste naljade tekkele, mille põhjal on võimalik välja selgitada rahvapärased suhtumised teatud sotsiaalsetesse protsessidesse.

Paneelis “Huumor ja identiteet” esines Piret Voolaid, kelle ettekanne keskendus mõisteühendi “Eesti rahvusport” / “uus Eesti rahvusport” / “Eesti rahvuslik spordiala” tänapäevastele kasutustavadele nii internetimeedia kui ka rahvaküsitluse põhjal. Tõsi-meelsed ametlikud, suuresti ajaloolistel, kultuuri- ja lokaalspetsiifilistel traditsioonidel põhinevad spordialad (nt raskejõustik, suusatamine jne) on Eestis olnud suure harrastajaskonna ja publikuga. Neil aladel on saavutatud kõrgeid kohti ja tiitleid ja neid on kasutatud modernismile omaste, väikerahva enesemääratlemisele oluliste suurnarratiivide konstrueerimiseks. Ettekande huviorbiidis olid eelkõige aga spordi retoorilis-

iroonilised, keelelis-folkloorsed väljendused (eestlaste rahvuslik spordiala võib olla nt *tugitoolisport*, *liigne alkoholitarbimine*, *meeleheide* jpt), mille kaudu iseloomustatakse kohalikke rahvuslikuks peetavaid käitumismustreid ja teatud ajal levinud stereotüüpe-trende, samas on sellisel kohati iroonilisel retoorikal rahvusvaheliselt universaalne ühisosa.

Samas seksioonis esines Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule eriala doktoriõppur Anastasiya Fiadotava, kes analüüsis perekondlikku düaadhuumorit tänapäeva Valgevenes, keskendudes enim abikaasade omavahelistele suhetele, tuginedes Elliott Oringu, Gary Alan Fine'i ja Christie Daviese varasematele teoreetilistele käsitlustele.

Paneelis "Huumor ja tehnoloogia" pidas ettekande Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituudi nooremteadur, humanitaarteaduste instituudi doktorant Mikhail Fiadotau, kes käsitles humoorikaid võtteid videomängudes.

Rahvusvahelise huumoriuurimise seltsi konverentsidel on saanud heaks tavaks tunnustada noorteadlasi. Selle aasta silmapaistvamad noorteadlased olid Ying Cao Aust-raaliast (uurimus soolise identiteedi konstrueerimisest Hiina situatsioonikomöödiates), Shuming Bai Singapurist (uurimus huumorist Singapuri peaministri kõnes 2016. aasta 2. augustil Valges Majas toimunud õhtusöögil) ja Antony Mitzel Ühendkuningriikidest (uurimus naljadest FIATi reklaamivates meemides). Kolme kandidaadi hulgast pälvis peaauhinna Ying Cao.

Peale ettekandeseksioonide leidsid aset kitsama temaatikaga arutelusümposioonid, avalikud foorumid või praktilised töötoad, kus keskenduti huumori teraapilistele vormidele. Mitu omaette töötuba toimus nt "doktor klouni" teemadel, keskenduti klouni kui füüsilist, aga ka vaimset ravi toetava isiku olulisusele mitmesugustes raviasutustes. Eraldi praktiline arutelu oli pühendatud nt sellisele raskele teemale nagu vägistamisjärgne teraapiline huumor.

Eesti huumoriuurijatele oli kohalolu Montrealis eriti tähtis, sest 2018. aastal toimub ISHS 30. aastakonverents Tallinnas (vt koduleht <https://www.folklore.ee/rl/fo/konve/ishs2018>). Peakorraldaja Liisi Laineste tegi 13. juulil ISHS üldkogunemisel eraldi Tallinna konverentsi esitluse, tutvustades Eestit ja Tallinna kui atraktiivset konverentsipaika ning kõigil konverentsipäevadel oli registreerimisalal Tallinna konverentsi laud, tutvustati Eestit ning pakuti Tallinna ja Eestiga seotud materjale. Kahtlemata on konverentsi toimumine Tallinnas Eesti folkloristidele suurepärane võimalus tutvustada oma eriala ja rahvuskultuuri rahvusvahelisele publikule laiemalt.

Konverentsil osalemine sai teoks tänu Eesti Teadusagentuuri institutsionaalse uurimisprojekti IUT 22-5, Euroopa Regionaalarengu Fondi (Eesti-uuringute Tippkeskus TK 145 – CEES) ja Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali toele.

Piret Voolaid, Liisi Laineste